

3704

פרוטוקול מס' 3/37

מישיבת וועדת החינוך והתרבות שהתקיימה
ביום ג', ל' באדר א' 10.3.59
בשעה 11.00

נ כ ח ד:

- חברי הוועדה: ש. פרסיץ - היו"ר
- ד. הקטין
- פ. זוארץ
- ש. כפרית
- ד. נצר
- י. סמילנסקי
- ד. צברי
- י. קלבנוב
- י. רפאל

מוזמנים:

- מר ארן - שר החינוך והתרבות
- מר עמיאסף - סגן שר החינוך והתרבות
- מר שריד - משרד החינוך והתרבות
- ד"ר קצנבלוגן - משרד החינוך והתרבות.

סדר-היום - הרצאת שר החינוך והתרבות.

פותחת את הישיבה.

היו"ר ש. פרסיץ:

בראשית הישיבה אני חפצה להודיעכם כי נודע לי שבימים אלה תמלאנה 60 שנה לשר החינוך והתרבות, ואני חפצה בשמכם ובשמי לאחל לו שנים רבות של עבודה וספוק בעבודה, תוך עשייה רבה וגם תוך מלחמות, כי גם להן חלק בעשייה.

אני מקווה שתהיה לנו עוד הזדמנות נאותה ואינטימית יותר לציין מאורע זה.

אנו עוברים לנושא הנדון, והשר ישא דברו.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:
אני מודה ליו"ר בעד הדברים הטובים אשר אמרה, ומקבל אותם כפי שנאמרו.

הוזמנתי על ידי היו"ר להשיח כמה דברים בקשר עם מדיניות התקציב של משרד החינוך והתרבות.

בראשית דברי אני רוצה לומר כי מדיניות המשרד ומדיניות התקציב אינם תמיד היינו הך, לרגל הסיבה שאין התקציב מדביק את המדיניות של המשרד. כי אם מדיניות המשרד יכולה להתבטא בפעולתו גם במאמצים פנימיים של התעמקות וצרכים פעולות ויוזמות שונות אשר אינן כרוכות בתקציב, הרי כאשר מדברים על תקציב, צריכות להשתקף בו כל אותם הדברים הקשורים עם חידושים, הרחבות, יוזמות חדשות וכו'.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

צד לי לומר שנתקציב 59/60 בתוך אגודת "הספורט" הזכור על תקציב של הממשלה, ולאחר שהאוצר טיפל בנו לפחות שלשה חדשים, וקמץ וקצץ והצר עוד לפני שהבאנו אותו לממשלה, וגם לאחר שהממשלה אשרה את התקציב, גם אחרי כן היו קצוצים בתוך מסגרתו, בתוך התוספת שנתקציב בסכום של 14 מיליון, היינו 17%, רק שירים בסכום של 1 מיליון 300 אלף ל"י מתוך 95 מיליון ל"י, הוקצבו לפעולות אשר הן בגדר או של חידוש, או של הרחבות פעולה. וזאת לעומת הקצוצים האחרים בתוך התקציב של השנה שעברה בסכום של כ-700 אלף ל"י, והקפאה מבחינת התייקרות של בסכום של 1 מיליון ל"י. ואם לקחת בחשבון את אותם 5% של התייקרות לגבי 15 מיליון ל"י שאינם כלולים כאן, יוצא שבדרך כלל בתוך התקציב הזה ישנה תוספת של 400 אלף ל"י, לעומת השנה שעברה, וזה מתוך 95 מיליון ל"י. אתם מתוך כך יכולים להבין איזו מדיניות אפשר לכלכל.

גם הסכום של 1 מיליון 300 אלף ל"י, הוא כנגד הקפאה של 1 מיליון ל"י, הצריכים היינו לקבל בעד התייקרות וקצוצים סכום נוסף של 700 אלף ל"י לעומת השנה שעברה.

ועתה אסביר איפה הושקעה התוספת של 14 מיליון ל"י, או 17%. ישנם שני סעיפים בלבד אשר לקחו 90% מהתוספת הזאת. סעיף ראשון - אשר לקח כ-58%, זהו חינוך יסודי וגני-ילדים, כולל תוספת המורים, תוספת משכרות, תזונה, מקיף את הגידול הטבעי והעליה.

סעיף שני אשר לקח 31% מהתוספת הוא החינוך הגבוה. היינו, מניעת התמוטטותו של החינוך הגבוה אשר הקצבנו לשם כך 4,5 מיליון ל"י. השירים שנשארו מהתוספת, אחרי הורדת הסכומים עבור שני סעיפים אלה, בסכום של כ-1 מיליון ל"י, הוצאו על יתר הפעולות שאמביון בפרוט, כאשר אנאם מעל נמת הכנסת, מדבר על המשך הפעולה, העמקה, בצורה וכו'. לגבי החידושים וההרחבה אני יכול לדבר רק בגבול אותם שירים של כ-1 מיליון 300 אלף ל"י. גם שירים אלה הם בתחום של שלש בעיות שהן המרכזיות בתוך כשרד החינוך ופעסיקות אותו במשך שלש השנים האחרונות והן: יעול בתי-הספר היסודיים; הרחבת אפשרויות החינוך העל-יסודי, ומזוג גלויות בחינוך ישראלי אחיד בתכנון ובהישגיו. כוונתי לעדות המזרח בתוך החינוך.

הבעיה הרביעית אשר גם היא מרכזית בחינוך היא: תכשרת המורים לכל שלבי החינוך.

בתחום של ארבע בעיות מרכזיות אלה אנחנו מתחבטים במשך כל הזמן ועוד נתחבט זמן רב, בקשר עם בית-הספר היסודי. מה ישנו סכום אחד של קרוב ל-700 אלף ל"י שצריך לחוסיף לתזונה, כי במקרה 119 ילדים יהיו לנו לסינתקציב 133 אלף, היינו תוספת של 14 אלף ילדים.

בקשר למידת הריאליות של התקציב לגבי העליה המשוערת אני רוצה להגיד שלגבי אותם 100 אלף אינני יכול להגיד דבריו ברורים בקשר להקמת בתי-ספר. כי איננו יודעים בדיוק ל איפה העליה הזו תיקלט, אם הם יילצו לישובים חדשים זה יהיה כדור, בהקמת בתי-ספר, אם הם ייקלטו בישובים הן בשפלה והן באיזורי מיתוח, שאלת המבנים לא תהיה כה חריפה כי אפשר יהיה לצופף אותם במבנים הקיימים, התרגיל הזה מכיל כל כך הרבה בעלמים שאינני יכול להגיד הרבה על זה.

למי החישובים הרשמיים, לגבי עליה זו, מכל 1000 נפש 20% הם ילדים בגיל של למוד חובה. אם העליה תהיה בת 100 אלף נפש, יהיו 20% ילדים, התקציב כאן בינוי על עליה של 40 אלף נפש, זאת אומרת, 8000 ילדים. צריך, איסוף, לקחת בחשבון שאם זה יתאמת, זו תהיה תוספת של 12 אלף ילדים, נוסף על הגידול הטבעי של 14 אלף. אמרתי בממשלה, ואני רוצה כאן מה שאמרתי שם, שתזונה, רהוט וציוד, ותוספת מורים, גם כאשר נצופף במידת האפשר, ובכנס של

שר החינוך והתרבות ז. ארן: מפקחים מחוזיים עמדת על הצרך שיהיה במזוג כתות על סנת לצופף במידת האפשר, מבלי לפגוע כמובן, ברמת הכתות, נזדקק למינימום עד 2,5 מיליון ל"י לפי הערכת, כתוספת על התקציב הזה, ולואי שנזדקק לאותם 2,5 מיליון ל"י, ולואי שהעליה הזו תבא.

בתוך סכום זה לא כללתי את הנחלת הלשון העברית, קליטת אמנים וכו'. עומדת להביע מרומניה בנהימה אמנותית חשובה למדי שתכלול זמרים, מנצחים, מוסיקאים למיניהם, ושחקנים בעלי שיעור קומה. ברור לי שנצטרך להשקיע מחשבה מה לעשות עם אותם כוחות חשובים אשר יגיעו ארצה, כי לא נוכל להפכם למנהלי חשבונות וכו'. כל אלה לא מצאו את ביטויים בתקציב, אם כי אין המדובר בסכומים גדולים.

דבר שני אשר את ליבי הוא מחסם, ונדאי גם אתם תקבלו אותו בקורת-רוח הוא הסכום של 100 אלף ל"י אשר באמצעותו אנחנו פותחים 100 חדרי טבע בתוך בתי-הספר בישובי עולים, ודוקא במקומות אלה יש לזה חשיבות יוצאת מגדר הרגיל.

דבר שלישי שאני רוצה לציין הוא: בתקציב הזה אנחנו מכניסים בשכר-למוד מודרג את השנה השלישית של בית-הספר, היינו כנה י"א. עליכם אף לקחת בחשבון שכתה ט' החדשה היא הרבה יותר גדולה מאשר כתה ט' של השנה הקודמת, וזה יילך הלך וגדל.

שכר לימוד מודרג בנוי בדרך כלל על כך שהממשלה משתתפת ב-20%, העיריות ב-20%, וההורים ב-60%. אני רוצה להביא לידיעתכם שבתוך התקציב הכולל במשרד זה, ישנם קרוב ל-200 אלף ל"י בשביל השויות נחשלות או הוריי ילדים מעוטי אמצעים אשר ילדיהם לומדים בבתי-ספר תיכוניים ואם אינם מסוגלים לשלם 60%, ועבור אלה אנחנו משלמים מ-30% עד 90%. כאלה ישנם כ-200 אלף.

הגענו כיום לתקציב כולל של 3 מיליון 384 אלף ל"י לחינוך תיכון, עם כניסתי לכהן כשר במשרד החינוך, עמד התקציב על 1 מיליון ל"י בלבד. ישנה, איפוא, הגדלה ניכרת. אינני אומר שלא נחוץ יותר, אבל אי אפשר להתעלם מההתקדמות אשר חלה. חוץ מזאת עליכם לקחת בחשבון שעל יסוד ה-20% שאנו משלמים, עיריות אשר קודם לא השתתפו בחינוך התיכון התחילו להנהיג אותו. חיפה לא השתתפה בחינוך תיכון, ועל יסוד ה-20% האלה היא התחילה בזאת השנה בפעם הראשונה, והקציבה לכך 150 אלף ל"י דומני. זאת אומרת שהתוספת על הסכום הזה היא הרבה יותר גדולה.

בתחום זה של החינוך העל-יסודי אני רוצה להפנות תשומת לבכם לפעולה, אשר משתקפת בתקציב בסכום צנוע מאד - 125 אלף ל"י, אבל היקף הפעולה הזו הוא הקבה יותר גדול, כמעט פי 9, אני מתכוון לאותם 20 בתי-ספר דו-שנתיים בעלי מגמה מקצועית או חקלאית. אנחנו כמעט בטוחים שלקראת שנת הלימודים החדשה נוכל לפתוח את הכתה הראשונה בתוך איזורי הפיתוח. בתוך הסכום של 514 אלף ל"י ישנו סכום של 125 אלף ל"י למטרה זאת. גם זה מודרג אבל משתייך לדרגות התשלום הנמוכות ביותר.

כולל חינם.

מר עמיאסף:

שר החינוך והתרבות ז. ארן: חשוב לי להסביר לכם עוד דבר והוא: - אילו שאלתם אותי: מהו הדבר המקשה ביותר על שר חינוך, יהיה מי שיהיה, מבין כל הקשיים? הייתי עונה: היכולת לבצע לפי תכנון, מפני שאין יכולת. ישנה יכולת להקים תכנון אבל אין יכולת תקציבית לבצע על פי תכנון זה.

שר החינוך והתרבות ז. ארן: אני אומר זאת לגבי החינוך העל-יסודי, כי הוא הוּעמד בתוך המדינה כרגע במרכז ההכרח והצורך, כי כל הילדים האלה, ילדי קבוץ הגלילות בגנים ובבתי-הספר היסודיים, מדי שנה בשנה הולכים ועולים על במת החינוך העל-יסודי. זה מחייב הרחבה של כל סוגי מוסדות החינוך היסודיים, הן תיכון עיוני, הן מקצועי והן חקלאי.

בתקציב הפיתוח שלנו תראו כי פרט ל-200 אלף ל"י למטרה זו שהזכרתי, אין אף סכום לחינוך התיכוני, והתביעות שקבלנו לשם כך הם לסכום של 1,5 מיליון ל"י. וידוע לי שסכום זה הינו הכרחי.

באשר למערכת כולה אני רוצה לומר כי ישנן שתי עובדות רציניות, האחת סוציולוגית והאחת סטטיסטית. העובדה הסוציולוגית היא שלפחות כ-50% מהתלמידים מכל מחזור הנכנס לבית-ספר על-יסודי, איננו מגיע עד שנת הסיום. היינו, נשארים 50% או פחות.

העובדה הסטטיסטית היא, לאור סקר שנעשה בשנת תשי"ח מבין גומרי בתי-הספר היסודיים, ענו קרוב ל-50% מבין התלמידים שהם רוצים להמשיך ללמוד בכך שנתיים נוספות בלבד.

כנסתי אז את מנהלי בתי-הספר התיכוניים ודברתי על לבם שבתוך בתי-הספר התיכוניים הארבע-שנתיים, תהיה תכנית מעוגלת ומאורגנת של שנתיים בשביל אלה אשר לא רוצים או אינם יכולים משום סיבות שהן להמשיך. כל תלמיד כזה לאחר סימום שנתיים יקבל תעודה, ונדאג לזה שלתעודה הזאת יהיה ערך כערכה. באופן כזה אלה הנושרים ממסגרת הלימודים הרגילה לא יהיו מאוכזבים ומדוכאים, אלא מלכתחילה יעבדו על פי תכנית מסוימת אשר בה גם נכלול חשיבו ממקצועיות משרדית. לפי שעה היתה לנו מערכה על כך שזה עקרונית יתקבל אחרי כן שלחנו שאלון לכל מנהלי בתי-הספר התיכוניים, נענו כמה עשרות ואמרו שהם מוכנים לקבל את הדבר באופן עקרוני, והם מוכנים לבצע זאת בתנאי אחד, שנבנה את המבנים. לנו אין אף פרוטה אחת לשם זה.

הוא הדין לגבי הרחבת בתי-הספר המקצועיים, אשר כרגע ישנה תכונה גדולה מאד, הרבה יותר גדולה מאשר בעבר, וזה קשור לא רק עם אחזקה העולה 16 אלף ל"י על כל כיתה, אלא זה גם ענין של ציוד וגם שאלה של הרחבת בתי-ספר תיכוניים. מדי שנה בשנה האבסולוט גדל וזה משתקף במספר המקומות.

אנחנו חיים עכשו באקלים ובמצב כזה שאיננו מסוגלים לבצע את התכנון הזה. המצב הוא זה: אנחנו רואים לנגד עינינו צורך בוער ממדרגה ראשונה, ואין לנו האמצעים הדרושים לשם כך.

לאחר ההקדמה הזו אני חוזר לענין 20

בתי-הספר הדרו-שנתיים.

האם השר חושב לזרז לדאוג לאלה הלומדים רק שנתיים יותר מאשר אלה הלומדים 4

א. רפאל:

שנים?

שר החינוך והתרבות ז. ארן: גם בבתי-ספר תיכוניים 4 שנתיים נחוצה הרחבה. אבל את זאת הנאתי כאילו מסרציה. הסכום של 1,5 מיליון ל"י אשר בתי-הספר התיכוניים תובעים מאתנו הוא לשם הרחבת הקליטה. למעלה מ-80% של גומרי בתי-הספר היסודי מתפרשים למוסדות חינוך על-יסודיים כולל מקצועיים וחקלאיים. המצב היה כזה בשנת תשי"ח, ואין כל יסוד לחשוב שבשנת תשי"ט יהיה ב"אחר, הגידול עצמו במשך תשי"ט, תש"כ ותשכ"א ישתווה למספר הבוגרים מלפני שלש שנים.

שר החינוך והתרבות ז. ארן: במשך שנתיים אנחנו דוגרים על הענין של הקמת בתי-ספר דו-שנתיים בעלי מגמה מקצועית באיזורי הפיתוח, כי באיזורים אלה בתי-הספר העל-יסודיים הם מעטים מאד, כי מוסדות החינוך העל-יסודיים הם פרי מאמצים או של עיריות או של חברות, ולא של המדינה. מאחר והרשויות המקומיות באיזורי הפיתוח הן חלשות ואינן יכולות להקים זאת והיוזמה הפרטית איננה הולכת לשם; רצינו להקים שפוס כזה של בתי-ספר במקומות הללו.

כשאני אומר - בתי-ספר תיכוניים בעלי מגמה מקצועית, הכוונה היא שילמדו בהם 45 שעות בשבוע, מזה 30 שעות לימודים כלליים ו-15 שעות לימודי מקצוע בתוך בית-מלאכה, לפי תכנית מעובדת, וישנה כזו, בהתייעצות עם משרד העבודה וכל הגורמים הנוגעים בדבר. אחרי שנתיים יכל להיות כי אם יהיה לנו כח להקים עוד שתי קומות נעשה זאת, אם לא אזי אלה אשר יגמרו את בית-הספר הדו-שנתי הזה ייצאו לעבודה. יחד עם זאת נדאג להזיז את התלמידים המצטיינים לקראת מה שירצו, אם להמשיך בבית-ספר מקצועי או חקלאי. בין בתי-הספר הקיימים כיום ישנם 15 בעלי מגמה מקצועית ו-5 בעלי מגמה חקלאית. המבנים והציוד לבית-ספר כזה צריך לעלות 75 אלף ל"י.

י. רפאל: האם זה יישען על בית-הספר היסודי הקיים, או זוהי יצירה נפרדת?

שר החינוך והתרבות ז. ארן: במקומות שישנם מוסדות של החינוך הקדם-מקצועי, התכנית המקצועית של בית-הספר הדו-שנתי הזה יקח בחשבון מה שהם למדו במשך שנתיים. ברוב המקרים זה יהיה בבדל מבית-הספר היסודי.

כרגע אין לי עדיין האפשרות לפרוש בפניכם את כל המקורות שמהם אנחנו רכזנו את האמצעים למבנים ולציוד, כי זה עדיין לא נגמר. כאשר הדבר ירוכז, אספר לכם מנין בא הכסף לזה. אם כי עדיין חסר לנו משהו, אני בטוח שנצליח למלא זאת. על כל פנים הזמנו את המבנים ואת הציוד.

ד. נצר: באיזה מקומות זה ייעשה?

שר החינוך והתרבות ז. ארן: היו לנו כמה עקרונות לפיהם נחרנו את המקומות. קודם כל נחרנו מקומות שאין בהם מוסדות על-יסודיים, על מנת שגומרי כתות ח' במקום יזינו את המוסדות האלה, ועוד כמה נתונים שגבשנו אותם אחרי סקרים. יש לנו רשימה של מקומות ששם הדבר הזה ייעשה.

היו"ר ש. פרסיץ: אולי השר יסביר לנו מדוע יש לבנות בקשר לזה מוסדות בודדים ולא כתות המסך? ארי זה בזבוז, כי יש צורך כאן בהנהלה נוספת, שטח נוסף ועבוד נוסף.

שר החינוך והתרבות ז. ארן: המוסד הזה איננו יכול להיות באותן כתות של בית-הספר היסודי, אם כי גם אם נחליט לבנותם בתוך שטח בית-הספר הקיים, יש להקים מבנים מיוחדים. לעומת זאת ההנהלה של בית-הספר היסודי איננה באה בחשבון לשם ניהול המוסדות האלה כי זהו בית-ספר תיכון. המורים ודאי שאינם באים בחשבון, ואין זה טוב אף מבחינת הילדים, כי יש כח משיכה לילדים בכך שהם יוצאים לשם רכישת תרבות. כאשר הם ימשיכו באותו בית-ספר יסודי, זה לא יהווה בשבילם אותו כח משיכה.

באיזורי הפיתוח במיוחד ישנן כמה בעיות פנימיות פסיכולוגיות הן לגבי ההורים והן לגבי הילדים, שונות מאשר אלה הקיימות בערים הותיקות.

שר החינוך והתרבות ז. ארן: ישנו עוד נימוק אחד והוא: בחוק של חינוך חובה יסודי ישנן שתי מגמות יסודיות - דתי, וממלכתי-דתי. אין חוק כזה לגבי החינוך העל-יסודי. ברור לי בתכלית הבהירות שהליכה בשתי מגמות זה הרס כל הענין. אין לנו כסף לא למבנים ולא לציוד, אין לנו מורים, ואין לנו ילדים. אמרנו, איפוא, כך. במקומות מעורבים שיש בהם שני בתי-ספר, יקום בית-ספר אחד, פתוח כפי שאנחנו קוראים לו, עם בית-מלאכה אחד, אם הרוג המכריע של הורי הילדים ירצו שהמקצועות העבריים יהיו דתיים, יהיה מורה דתי למקצועות אלה.

כל בתי-הספר התיכוניים האלה נמצאים תחת פקוח, ללא יוצא מן הכלל, של מחלקת החינוך התיכון במשרד החינוך.

אמרנו דבר שני והוא, במקומות שיש בהם בית-ספר אחד דתי, אקסקלוסיבי, שם יקום בית-ספר דתי, עם כל הדקדוקים, אבל בהסתייגויות מסויימות ואומר איזה. לגבי מקומות שיש שם בתי-ספר דתיים, מחלקת החינוך התיכון צריכה להבטיח פקוח דתי. אמרנו, נספק מורים דתיים למקצועות יהודיים, אשר למקצועות האחרים במידה שנמצא מורים דתיים לזה, בבקשה. בהתייעצות עם כל הגורמים, כולל אגף הפיקוח הדתי, לא נשלח לשם אנשים שאינם דתיים. למקצועות השונים מחוץ למקצועות היהודיים, במידה שנשיגם.

י. רפאל: גם בירושלים המצב כיום הוא כזה. בבית-ספר מעלה מעסיקים מורה לא דתי למקצועות הריאליים.

שר החינוך והתרבות ז. ארן: לפי החוק הממלכתי-דתי, החל משוטפת הוצפות עד מנהל בית-הספר צריכים להיות דתיים. בחינוך העל-יסודי, אם רוצים להרחיב לפי מתכונת זו, לא תהיה רשת. אי אפשר יהיה לעשות זאת, כי בלאו-הכי בבתי-הספר היסודיים ממלכתיים-דתיים רבים חסרים מורים מוסמכים במידה הרבה יותר גדולה מאשר בממלכתיים.

עם כל המאמצים שנעשו, ישבתי אתמול, עם ראש הממשלה שהוא גם שר הבטחון, ובקשתנו שישחרר את בחורי הישיבה על בסיס של שלשה חדשי אמון, ואחר כך יעברו למלואים. ועם כל זאת, אותו בחור ישיבה אשר בא לבית-הספר הוא עדיין איננו מורה, אבל הוא יכול למלא את התפקיד לזמן מסויים, בבית-ספר יסודי בלבד.

יותר מזאת, אני מחפש, ואינני יודע היכן למצא סכום של 25 אלף ל"י בכדי להוסיף כהקצבה לבר-אילן על סמך שיפנו את הלומדים שם להוראה, על ידי הכשרה של שנה, על מנת שיהיו מורים לבתי-ספר על-יסודיים תיכוניים. דוגמת מה שעשינו לגבי הסטודנטים באוניברסיטה העברית.

לגבי המקומות האקסלוסיביים הדתיים, מגמתנו היא לפתוח אותם ב-3-4 מקומות, תלוי בטיב המקום ונתוציו,

בקשר עם ההרחבות אני רוצה לומר, כי ענין הכשרת המורים, וזה נוגע גם לחינוך היסודי וגם לחינוך התיכון, פתחנו השנה מגמה מיוחדת למורים שילמדו בכתות העליונות של בתי-הספר היסודיים, כי נקודות התורפה של בתי-הספר היסודיים הם חוסר המורים לכתות ז' ח"ב. במגמה הזו שפתחנו בבתי-מדרש, לומדים קרוב ל-200 לומדים. אנחנו כמו-כן מארגנים השתלמויות מיוחדות למורי ז' ח"ב בפועל, לאמור: בחלק על חשבונם ובחלק על חשבוננו. החלק על חשבונם יתבטא בכך שהם ילמדו פחות בבתי-הספר, ואנחנו נשלים את משכרתם.

שר החינוך והתרבות ז. ארן: לדעתי, עשינו דבר רציני בקשר עם הכשרת המורים לבתי-הספר התיכוניים. אין זה סוד שבתוך כלל המורים בבתי-הספר התיכוניים, רק כ-45% הם מוסמכים. כ-55-50 אינם מוסמכים מבחינה אקדמאית.

אנחנו רוצים להתחיל להכשיר מורים לבתי-ספר תיכוניים שיהיו בעלי השכלה אוניברסיטאית. יש לנו הסכם עם בית-הספר לחינוך בירושלים, דבר הקשור בהשקעה לא קטנה של מתן סטיפנדיות לאותם הסטודנטים במדעי הרוח ונטבע, אשר יסכימו לעבור להוראה. הם יקבלו מאתנו החל מהשנה, 3,500 ל"י לשנה כסטיפנדיה, נוסף על כך שהאוניברסיטה מוותרת על מחצית שכר הלימוד. נרשמו קרוב ל-200 סטודנטים. הם מתחייבים לשמש לפחות שנתיים בהוראה. יש לנו גם הסכם עם הטכניון, אם כי בממדים יותר צנועים. בראשית שבוע זה סכמתי עם מר דורי שיקיים את המגמה הפדגוגית הזו גם בתוך הטכניון כדי להכשיר מורים להוראה בפסיקה, מתימטיקה וכו'. שם זה יכול להקיף כ-20-30 סטודנטים לשנה.

הנחנו בזאת יסוד מה להזרמה מכוונת של מורים בעלי השכלה גבוהה, כמוסמכים להוראה בבתי-ספר תיכוניים. לו היה בידי כסף, ואם כי נחפש להשיגו אין לי כל תקווה לכך, הייתי מקיים בשביל המורים בפועל בתוך בתי-הספר התיכוניים הבלתי-מוסמכים, השתלמויות, כפי שזה נעשה בשביל המורים של בתי-הספר היסודיים. הייתי הופך זאת לתהליך היכול להימשך 5-10 שנים. לשם כך דרושות 100 אלף ל"י לשנה, וסכום זה איננו בידי. אם הועדה תוכל לעזור לי בכך, אשמח מאד לקראת זה.

עוד שאלה שאני רוצה להזכירה היא, חסרים לנו מאד מחנכים בעלי משקל ממלכתי ההולמים את עניני החינוך במדינת-ישראל. לו שאלתם אותי את מי אני רואה בתור אידיאל בין המורים, הייתי מצביע על מר ארנון אשר יצא לפנסיה. זוהי אישיות שהורה בעל מוח פתוח, אדם בעל נסיון פדגוגי של 40 שנה.

ומה קרה במדינה. קרה שהותיקים מבין המחנכים או שהלכו לעולמם או יצאו לפנסיה לרגל גילם. לדור הצעיר במדינה היו סובלימציות אחרות לגמרי. זה"ל, שרות חוץ, כלכלה וכו', ולכן לא הלכו לשטח ההוראה. נוצר, איפוא, חלל מכאיב מאד בשטח זה. אמנם עשינו למען פתרון הדבר פעולה בכך שהקצננו סטיפנדיות בתוך האוניברסיטה, עד 2,500 ל"י, לאותם סטודנטים בפקולטות של מדעי הרוח והטבע אשר יסכימו להיות מורים למורים בבתי-מדרש למורים, ואנחנו ממשיכים בזאת.

אני עובר עתה לנקודה הבאה והיא: בין המפעלים הרציניים שאנחנו מחדשים אותם, ואשר הם בתהליך בצוע, ישנו ענין הקמת 17-18 בתי-נער לגילים 14-17. הדבר נעשה באיזורי הפיתוח. אני רוצה שתדעו כי כל המתדרויות הנוער, הארגונים והמועדונים, מספלים למעשה ברוב המכריע של ילדים בגיל בית-הספר היסודי. באיזורי הפיתוח זהו ענין חריף ממדרגה ראשונה. דברתי על כך בכנסת בשנה שעברה, ואמרת כי אנחנו מסכסים עצה לענין הזה. על יסוד זה שמשרד העבודה העמיד לרשותנו מבנים קיימים, אנחנו צריכים להשקיע לשם השלמות סכום של כ-10-15 אלפים ל"י, באיזורי הפיתוח. 11 בתי-נער כאלה נמצאים כבר בפעולה, 7-8 הם בתחום התקציב של השנה שנסיימה. בבתי-נער אלה, שהם קודם כל מקום מקלט לנוערים עוברים, יישבו הנוערים במקום על אותם ספסלים של ילדים בני 8-9, על ספסלים המיועדים להם, ויכנסו על ידי כך למסגרת חיים אחרים בה תינתן פעולה חברתית, השתלמויות מקצועיות וכו'. אני שם את הדגש בעיקר על הפעולה החברתית שתיונת במועדונים אלה. מתוך ההדים שמגיעים לאור הנסיון הראשון שנעשה, אנו למדים לדעת שיש חשיבות רבה בזאת. הנוער נמשך לשם בחדנה גדולה. כל בתי-הנער האלה הם בתחום המחלקה לחינוך משלים.

שר החינוך והתרבות ז. ארן: הקימונו 4 כתי-נער, בתוך זה דתיים, ובשטח זה אנו צריכים לדאוג למנהלים מסדרגה ראשונה, כי אם המנהל לא יהיה טוב, בית-הנער ייחרב. המצב הוא שמטעמים מסוימים אנחנו שואפים לכך שמנהל בית-הספר לנוער עובד יהיה גם מנהל בית-הנער, אבל לא בכל מקום אפשר לעשות זאת, כי בהרבה מקרים אין המנהל הזה מתאים.

בסעיף של ארגוני הנער, הוספנו להסתדרויות הנער סכום של 31 אלף ל"י. אני מצטער שלא הוספנו סכום הרבה יותר גדול, כי עם ההחלטה שלנו על איסור פעילותן של הסתדרויות הנער בתוך כתי-הספר, זה איננו זהה עם הרצון לעשות את הכל כדי לספק את הסתדרויות הנער. אני מחשיב במדינה כל גוף של נוער אשר פועל, כי זה פרושו פחות שחיתות והפקרות במדינה. בקשנו 100 ל"י לענין הזה, אך נתנו לנו 45 אלף ל"י בלבד.

בתוך מערכת העניינים האלה אני רוצה להזכיר את ענין הוצאת הספרים לילדים ולנוער, אשר בשנה שעברה הקצבנו 30 אלף ל"י, השנה הוספנו עוד 15 אלף ל"י, והתקציב עומד על 45 אלף ל"י, כהקצבה חד-פעמית. מטרתי בכנסת את כל הפרטים סביב זה.

אשר לשטח התרבות, אזכיר את מה שאמתי בהרצאתי במועצת הסתדרות המורים. כאשר בין דברי הגעתי לסעיף הזה, אמרתי: יש לנו במדינת-ישראל משרד לחינוך בלי תרבות, מפני שכל מה שנכלל בתוך הסעיף הזה כגון: הנחלת הלשון, השכלה למבוגרים, הקצבות למפעלים שונים, אנציקלופדיות וכו', זוהי פולגריזציה בלבד. היא בדעתי, ואמרתי זאת גם בכנסת, להקים מועצה ארצית לתרבות ולאמנות אשר לא תעסוק בהקצבות סתם, אלא תנסה לגבש מפעלים, וגם תסייע למפעלים אמנותיים ותרבותיים קיימים. הכנסתי לשם זה סכום של 100 אלף ל"י, ומחקו לי אותו. אינני רוצה להקים כיום מועצה כזו, כי אם לא יהיו בידיה האמצעים הדרושים, היא תהיה פיקציה בלבד.

בסיכום דברי אני רוצה לומר, כי מטרת דברי פה היתה להסביר לאיזה סעיפים התפזרו התוספות, ובמידה שזה משתקף בתוך התקציב, לאן זה הלך לגבי החידושים או הרחבות הפעולה.

הינו"ר ש. פרסיץ: אני מודה לשר החינוך והתרבות בעד הרצאתו הנאה. אבל אילו היה השר בא על מנת לתת לנו את ההסברים לאן הלך הסכום של 1 מיליון ו-300 אלף ל"י, הייתי אומרת כי הוציא זמנו לבטלה, כי כל זה נמצא בספר התקציב. אבל מה שהערכת והערכנו מאד בדברי השר היא האפשרות שניתנה לנו לשמוע מה רוצים לעשות עכשו לשם ייעול החינוך היסודי ולחידושו של החינוך העל-יסודי. ופה יש לי נאפן אישי כמה שאלות, אותן אני חפצה להקשות.

שר החינוך והתרבות ז. ארן: מה שאני הסברתי איננו זופיע בתוך התקציב.

הינו"ר ש. פרסיץ: הסברת לנו את הדברים לא מבחינת התקציב אלא מהבחינה העניינית, ועל זה אני מודה בשם כולנו.

שאלתי הראשונה בוגעת ליעול בחינוך העל-יסודי, ופה אני רוצה להקדים ולומר: אין כמוני אדם אשר יודע את צערו של שר החינוך, או של כל אדם העומד בראש מפעל חינוכי, היודע שהוא זקוק לסכומים כל כך גדולים, ואיננו יכול לקבלם לשם בצוע. אשר לכך חפצה אני לומר, כי במשך חיי הארוכים למדתי להפוך כל פרוטה וכל גרוש כדי לראות אין אפשר לבנות בארץ יותר יעיל וטוב.

היו"ר ש. פרסיץ: ומי שעובר על התקציבים בכלל במדינה, ולא תקציב החינוך בלבד, אלא תקציבי העיריות והאכגונים השונים, מרגיש חסר יד המכוונת את הוצאת הכספים. נחקלים בכפילויות ובעובדה שהכסף יכול היה להיות מנוצל ביחור שאת, הנה למשל בנינו את הלשכות המחוזיות, ואם תקחו את תקציבי העיריות הגדולות ותראו מה מוצא על עבודה מקבילה, לא תוכלו להשתחרר מהרושם שמוצאים כאן כספים מתוך כפילות איומה.

או כאשר מדברים על ייעול החינוך העל-יסודי, משהו נעשה במשך עשר השנים של קיום מדינת-ישראל. צברנו נסיון רב, ואנחנו יודעים גם את מקום החורפה, ויש מקומות כאלה. מה תועלת לבא ולהוסיף היום תכנית אשר היא לשעצמה הינה תכנית מבורכת, הוספת שתי כתות חינוך על-יסודי במיוחד באיזורי הפיתוח, בעוד אנחנו יודעים שילדים הגומרים את בית-הספר היסודי אינם מגיעים בידיעותיהם למה שנוכש בכתות ה'ו', ואינני מחדשת בכך מאומה בשביל אנשי משרד החינוך, דברים אלה נבדקו וידועים.

נשאלת השאלה, מה אנחנו עושים כדי לשפר את העניין הזה. ואמנם התשובה היא כי נעשה הרבה מאד, אבל אותם שעורי עזר בלשון ובמקצועות אחרים, אינם מספיקים, כי אין חינוך הקודם לבית-הספר בצורה מספקת. ואין הקמץ משביע את הארי, ומדוע אנחנו במצבנו זה לא עושים מאמצים כדי להעביר את הריאורגניזציה בבתי-הספר, ולהעמיד את בית-הספר היסודי על 6 כתות, ולהוסיף שלש כתות על-יסודיות, ואחר-כך עוד שלש כתות נוספות, כפי שדברנו על כך.

אני מעריכה תמיד מאד את דאגתו של השר למיזוג הגלויים ואי-אפליה, אבל האם אינכם חושבים שפתחת 20 כתות באיזורי פיתוח במגמה של שנתיים לא תשמש חומר לאפליה? הם יוכלו לומר מדוע בשבילנו פותחים בתי-ספר על-יסודיים בני שתי כתות בלבד? ורק בתי-ספר מקצועיים וחקלאיים בלי שתהיה אפשרות להמשיך בבית-ספר על-יסודי עיוני, עבור הילדים המוכשרים. אלה שאלות המנקרות בלבי.

חוץ מזה אני חפצה לומר. הזדמנתי השבוע למועצה החינוך החקלאי, ובקרתי בבית-ספר אשר איננו מכשיר לתעודת בגרות והוא בית-הספר האיזורי בבית-ירח, ונפגשתי עם המנהל, אשר אותו אני מכירה שנים רבות, ורווח עלי ליבי גם למראה בית-הספר, על בניינות הצנועים והיפים, וגם בשמעי את תכנית הלימודים. ודברים אלה אשר שמעתי חיזקו אותי בשאלתי זאת, והשאלה היא פשוטה. אחד האנשים הטובים של משרד החקלאות נימק בהתלהבות את הצורך בהקמת בתי-הספר הדו-שנתיים האלה, והוא אמר בין דבריו: הדבר הזה ישמש תריס נגד הכמיהה לאוניברסיטה. ועל זה ענו גם מר סטולר, מנהל בית-הספר, וגם אחרים: מה פרוש? להיפך, האם הכמיהה לאוניברסיטה היא פסולה? וכלם הסכימו לדבר שאמנם עומד להיעשות כאן נסיון, אבל נשאלת השאלה, מדוע דוקא נסיון זה, ומדוע לא הדרך הזו המתקשת כאילו מתוך אותו נסיון שרכשנו בעניין הזה, ואשר בשלבים הראשונים ודאי אפשרי, כי בשנה הראשונה לא נקים שתי כתות אלא כתה אחת. מדוע, איפוא, לא לעשות עכשו את הריאורגניזציה הזו של שש כתות ושלוש כתות? ואז גם לא תוכל לעמוד השאלה שמישהו יבוא ויאמר, מדוע הולכים לקראת תוספות בעוד אנו חנוקים מבחינה תקציבית?

אגב, על זה אני חפצה לומר, שבניין זה אני מצטערת שבעתיים על שלא היתה לנו אפשרות להוועץ לפני כן, כי כח הצבור הוא יותר גדול, ורשורה שלמה של דברים נשאלות שאלות חמורות מאד. כאשר שר האוצר קם לדבר בכנסת, הוא אמר משהו על הוצאות לחינוך, והוא קרא להן בשם השקעות לפיתוח. אם, איפוא, השקעות לפיתוח, נעשה חשבון כמה הוציאה המדינה להשקעות לפיתוח, ומה סבל מוסד זה? ובזאת צריך העשור השני להיבחן, בכך שהיחס לעניינים האלה צריך להשתנות. כי אלה הם צרכים ראשוניים. אינני יכולה לתבוע זאת משר החינוך, אבל אנו יכולים לבקש משר החינוך שיעזור לצבור ללחום בשטח זה.

היו"ר ש. פרסיץ: ישנן בתקציב רזרבות של 6 מיליון ו-300 אלף ל"י. למה מיועדות הרזרבות האלה? הן מיועדות לעליה ולגידול הטבעי. עכשו באה עליה ומתכננים פסולות, וחפצים להקדיש לגל העליה 150-180 מיליון ל"י. מה מקבל מתוך זה מפעל החינוך? הייתי חפצה לדעת זאת, ולציין כי עלינו לשם לבנו למדיניות של לחץ צבורי לשם קבלת כל הדרישות הללו, ומציאת דרך למניעת כפילויות, ואני מוכנה לשבת ולהראות על שורה שלמה של כפילויות שישנם.

יש לי עוד שורה שלמה של דברים, אבל מחסר זמן אינני יכולה להביעם עתה, ותהיה ודאי עוד אפשרות להתרכז עליהם.

ד. נצר: בראשית דברי אני רוצה לומר, כי אין ועדת החינוך של הכנסת יכולה להתאונן על חסר שתוף והסברה מטעם משרד החינוך, אבל למדנו היום שכל תוספת של לימוד היא חשובה מאד. התוספת שקבלנו היום הוכיחה זאת, ביחוד היא עזרה לאלה אשר לא מדפדפים ברציפות בכל אותם המספרים המוגשים לנו. הארתו הדברים, איפוא, היום היתה חשובה עד מאד.

אני יודעת את הפרשה הזו של השינוי בצורת מערכת בתי-הספר, אבל לדעתי הצבוריות שלנו עדיין לא עיכלה את הרעיון הזה של מבנה בתי-הספר על-פי הצורה של 6 ו-3 כתות, והרעיון הזה צריך לעבור עוד תהליך מסויים.

בקשר לבתי-הספר הדו-שנתיים, זהו חידוש רציני מאד. והייתי רוצה לדעת יותר פרטים על היחסים בשטח זה עם החינוך המקצועי אשר נמצא בידי משרד העבודה, ועם החינוך החקלאי אשר נמצא במשרד החקלאות. האם לא תהיה בזה איזו כפילות?

שר החינוך והתרבות ז. ארן: כפילות ודאי לא תהיה כאן.

היו"ר ש. פרסיץ: במועצה הזו אשר נתקימה בבית-ירח, נתקבלה החלטה להמליץ ולבקש מהמשרדים הממונים על כך שיקימו גוף מנהלי אחד המורכב משלשת המשרדים האלה, כדי למנוע כפילות וחסר הכוונה.

ד. נצר: השאלה היא באותו חלק של החינוך העל-יסודי אשר חורג מהחלק העיוני, ואשר מתרכז בשני משרדים. הייתי רוצה לשמוע בשטח זה איך תהיה ההכונה?

התרשמתי מאד למשמע התכניות של הכשרת מורים, וכולנו נשמח לראות ברכה בענין הזה.

גם אני רוצה לומר שיש לשים את הדגש בבתי-הנער על המנהל, כי ההנחה היא אם הצלחנו במנהל הצלחנו בבית-הנער המסויים, לא הצלחנו באדם נפשלנו במוסד הזה.

י. רפאל: אני חושב שגם השר, כשאמר שהוא רואה את החידוש בתוספת, כלומר בשוליים, אמר זאת בצורה רטורית בלבד, ולדעתי גם השר איננו חושב שאין חידוש בבתי-הספר היסודיים, זוהי לא מסגרת קבועה ויציבה ללא שינויים. יש שם מקום לחידושים בכל שנה ובכל חדש, ועל זה עוד נדבר.

אשר לבתי-ספר דו-שנתיים על-יסודיים, אני רוצה לומר מילים מספר. נכון שחוק חינוך ממלכתי ניתן לגבי בתי-ספר יסודיים, אבל אין זה אומר שבנוגע למאמצים בשטח העל-יסודי, אי אפשר להסתמך על חוק, אם כי אין זה חוק כתוב, כי ישנו חוק והוא חוק המציאות, חוק ההגיון, חוק היישר וחוק של דעת הקהל. איך אפשר, איפוא, להגיד שכאן יכולים לעשות כל העולה על הדעת. ואינני רוצה לבא עתה בדברי בקורת, אלא ברצוני להסביר בקיצור נמוץ את עמדותי בענין הזה.

י. רפאל: אני חושב שאולי בכל זאת תימצא הבנה משותפת, ונתקרב זה לקראת זה. ראשית, כל עצם העניין הזה הוא עדיין בגדר של נסיון. אני עדיין אינני משוכנע בהצלחת כל זה. יש לי ספיקות אם ההורים יוותרו על הילדים במקום לטובת הלימודים מבחינת היותם מקור מכניס פרנסה. יכול, איפוא, להיות שהמאמצים צריכים להיות מכוונים לדרך של הוצאת הילדים מהמקום, אם כי זה הרבה יותר יקר. ויש לנו מבחינה זו נסיון, אם כי מצומצם למדי, אנחנו יודעים שמוציאים ילדים מן המקומות אל ישיבות, והמדובר בעשרות עשרות של ילדים. יכל להיות שגם כאן נצטרך ללכת בכוון זה ולהעבירם לבתי-ספר חקלאיים או מקצועיים שאינם במקומות מגוריהם, אם כי ידוע עד כמה זה יקר.

אשר לכללים. משרד החינוך קבע לעצמו שורה של סייגים. מותר לכפור בחלקם של הסייגים הללו או בכולם. אב-אמהים למשל, שבמקום שישנו בית-ספר תיכון אחד לא צריך לפתוח בית-ספר אחר, זהו סייג המתקבל על הדעת. אבל למשל מה שנאמר, שבמקום שיש שני בתי-ספר יכול לקום רק בית-ספר דו-שנתי כללי, זהו סייג שאיננו עומד בשום מבחן המציאות, כי נקח למשל מקום כמו בית-שאן. שם אין אף בית-ספר תיכון, ואני מתאר לעצמי ששם הרוב שייך למסגרת החינוך הדתי, או טירת הכרמל למשל. מה פרוש הדבר שבאים שם לספק את תביעת המעוט ולא תביעת הרוב?

שר החינוך והתרבות ז. ארן: אמרתי כי לגבי לימודים עבריים, אם הרוב יהיה דתי, המורה למקצועות אלה יהיה דתי.

י. רפאל: שמעתי את דברי השר. אבל אני אומר קודם כל כהנחה, שאם קיים בית-ספר דתי אשר לו הגדרה מיוחדת כבית-ספר דתי על מוריו ועל כל הנעשה בו, אזי מן ההגיון שגם כתת ההמשך ט' תהיה דתית. ולכן אם יש במקום רוב של תלמידים דתיים, צריך לספק את תביעת הרוב. תשאל אותי: מה יהיה עם המעוט במקרה זה, אזי תשובתי היא כי ישנן עבורו שתי אפשרויות. או שהילד הבלתי-דתי ילמד בבית-הספר הדתי, וזה ניחן, כי ילד דתי איננו יכול ללמוד בבית-ספר בלתי-דתי, בגלל הייחוד בחמדה שעליו לרכוש, אבל ילד שאיננו דתי יכול ללמוד בבית-ספר דתי.

מר ע. אסף: האם יתנו לילד ללמוד באם יסרב לשאת ארבע כנפות?

שר החינוך והתרבות ז. ארן: מתוך התפתחות הויכוח ברור לי שאצטרך לבוא שנית על מנת להשיב ולשמוע, ועתה לצערי אין הזמן עומד לרשותי. אענה לכל מועד שתקבעו.

קובעים להזמין את שר החינוך והתרבות לישיבה ביום ג' הבא.

(הישיבה ננעלה בשעה 13.00)